

2. Апресян Ю. Д. Избранные труды, том II. Интегральное описание языка и системная лексикография. М.: Школа "Языки русской культуры". Издательская фирма "Восточная литература" РАН, 1995. – 776 с.
3. Арнольд И. В. Основы научных исследований в лингвистике: Учеб. пособие. — М.: "Высшая школа", 1991. – 140 с.
4. Левицкий В. В. Квантитативные методы в лингвистике. Вінниця: "Нова книга", 2007. – 264 с.
5. Трубецкой Н. С. Основы фонологии. – М.: Издательство иностранной литературы. – 1960. – 371 с.
6. Єфремова Н. В. Семантичні та функціональні особливості синонімічних опозицій англійських дієслів: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / ВДУ ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2000. – 220 с.
7. Webster's Dictionary of Synonyms. First Edition. A Dictionary of Discriminated Synonyms with Antonyms and Analogous and Contrasted Words. Springfield, Massachusetts, USA: Merriam Co. Publishers, 1947. – 907 p.

Гончарук О. М.
(Харків)

ІЄРАРХІЯ СТИЛЬОВИХ РИС У ДИСКУРСІ АНГЛОМОВНОЇ ПРОЗОВОЇ БАЙКИ ТА ЇХ МОВЛЕННЄВА РЕАЛІЗАЦІЯ

У статті розроблена ієрархія стильових рис у дискурсі англomовної прозової байки. Подається детальна характеристика стильових рис, а також висвітлюється питання їх мовленнєвої реалізації.

В статье разработана иерархия стилевых черт в дискурсе англоязычной прозаической басни. Дается подробная характеристика стилевых черт, а также освещается вопрос их речевой реализации.

The hierarchy of style features in a discourse of English prose fable is worked out. The detailed characteristic of style features is given. The question of style features speech realization is raised.

Об'єкт дослідження – тексти англomовних прозових байок. Предмет дослідження становить виявлення стильових рис у текстах англomовних байок та їх мовленнєва реалізація.

Актуальність дослідження полягає у важливості лінгвостилістичної інтерпретації текстів англomовних прозових байок з метою виокремлення та опису стильових рис для подальшого розвитку концепції стильових рис.

Стиль є одним із головних текстотвірних і дискурсотвірних чинників. Зокрема, це відноситься і до дискурсу байки. «Стиль як системотвірний і саморозвитковий фактор становить собою сукупність різнорівневих мовних засобів втілення соціально значущих ідей, архетипів, і в ракурсі, специфічному для кожної мовленнєвої сфери і кожного мовленнєвого соціально-історичного середовища, виявляється та описується у вигляді певного набору стильових рис...» [4, с. 10].

Поняття «стильові риси» було введено Е. Г. Різель для якісного і кількісного аналізу стилю тексту і трактується нею як «сліди» того чи іншого стилю; їх можна знайти у тексті і проаналізувати на усіх рівнях мови (лексика, фразеологія, синтаксис, морфологія, надфразова єдність) [5].

Стильові риси як спосіб презентації авторських інтенцій і як відображення структури можуть бути виявлені і на усіх мовленнєвих рівнях, і на композиційно-мовленнєвих рівнях тексту і дискурсу: на формальному, формально-змістовному, змістовному і образному рівні [2, с. 82].

Аналіз низки текстів Дж. Тербера, А. Бірса, У. Сарояна з опорою на дослідження стильових рис у німецькомовній байці [1, 2, 3, 6] дозволив визначити наступні стильові риси, які є характерними для англomовної байки: сатиричність, епічність, експресивність, стислість/докладність, статичність / динамічність, інтертекстуальність, абстрактність, інтелектуальність, дистанційність плану вираження і плану змісту. Далі ми обґрунтуємо присутність такого набору стильових рис на конкретних прикладах, але спершу наведемо загальні критерії визначення наявності у тексті тієї чи іншої стильової риси.

Критерії наявності стильової риси «сатиричність» на формальному і формально-змістовному композиційних рівнях, на нашу думку, майже не виявляються, так як сатиричність Туворується в основному підтекстом (змістовний рівень). Крім того, «сатиричність» є збірна стильова риса, вона знаходиться на вищому рівні ієрархії стильових рис.

Стильова риса «епічність» відображає відомі характеристики епічного повідомлення, епічного стилю. Для нього характерні докладні композиційно-мовленнєві форми, складені з номінативних одиниць, означень тощо. Стильова риса «експресивність» також розпізнається по відомим в стилістиці прийомам виразності. При визначенні стильових рис «стислість/докладність», «діалогічність/монологічність» також не виникає труднощів.

Наявність стильової риси «інтертекстуальність» зазвичай легко визначається по присутності у тексті алюзій, блукаючих сюжетів, римейків тощо або інших укралювань з відомих претекстів. «Абстрактність» як стильова риса виражає тенденцію автора байки до зображення об'єктів та ідей у підвищеному ступені їх узагальнення. «Інтелектуальність» як стильова риса присутня у мовленнєвій тканині дискурсу, але особливо направлена на адресата. Вона припускає його значну мовну компетенцію, вміння розпізнавати підтекст, робити дедуктивні та індуктивні висновки. Дистанція плану вираження і плану змісту як стильова риса нерідко спостерігається у будь-якому підтипі англomовного художнього дискурсу. Полягає вона у відсутності логічного переходу між викладенням змісту (подій) і висновками автора (план вираження).

Іноді така дистанція утворюється при об'єднанні різнорідного змісту з метою отримання бажаного висновку (реалізація інтенції автора), і тоді цей висновок втрачає художню переконаливість.

Для аналізу наявності визначених стильових рис використовуємо тексти байок.

1. Байка Дж. Тербера *"The Little Girl and the Wolf"* [8, с. 3].

One afternoon a big wolf waited in a dark forest for a little girl to come along carrying a basket of food to her grandmother. Finally a little girl did come along and she was carrying a basket of food. "Are you carrying that basket to your grandmother?" asked the wolf. The little girl said yes, she was. So the wolf asked her where her grandmother lived and the little girl told him and he disappeared into the wood.

When the little girl opened the door of her grandmother's house she saw that there was somebody in bed with a nightcap and nightgown on. She had approached no nearer than twenty-five feet from the bed when she saw that it was not her grandmother but the wolf for even in a nightcap a wolf does not look any more like your grandmother than the Metro-Goldwyn lion looks like Calvin Coolidge. So the little girl took an automatic out of her basket and shot the wolf dead.

Moral: It is not so easy to fool little girls nowadays as it used to be.

У даній байці стильова риса «епічність» явно виражена. Авторське викладення демонструє лінійну подачу подій, що відповідає використанню композиційно-мовленнєвої форми «оповідання». Актуальне членування речень у авторській мові демонструє рівномірне їх ділення на теми і реми. Загальний епічний стиль не порушується двома репліками персонажів, які передаються автором прямою мовою.

Викладення відбувається виключно за допомогою стилістично нейтральних мовних одиниць, відсутні будь-які стилістичні прийоми виразності. Стильова риса «експресивність» у даній байці не проявляється.

У байці проявляється стильова риса «стислість». Це стосується і економно побудованих речень, і загального об'єму тексту. Байка містить у собі усього дві репліки персонажів, тому не є ані діалогічною, ані монологічною.

Байка має стильову рису «динамічність»: наявні антагоністичні персонажі, полярність яких переростає у конфлікт, мотиви персонажів виражаються виключно у динамічних вчинках; акції / реакції змінюються стрімко і мають чіткі межі. Стисла мораль у вигляді сентенції не суперечить загальному динамізму викладення.

Безумовно, байка має стильову рису «інтертекстуальність», оскільки у ній запозичений відомий сюжет, який один персонаж не знає, а інший знає і діє з урахуванням його. Сатирична ціль використання претексту (сюжет про Червону Шапочку і Вовка): це осміяння «крутої» компетентності і наївного невігластва розбійника. Особливістю стильової риси «інтертекстуальність» у даній байці, на наш погляд, є зниження когерентності тексту, оскільки вихідний претекст відомий кожному з дитинства, і його продовження у байці створює семантичний дисонанс.

Байка містить стильову рису «абстрактність». Тут відсутня навіть видимість реальності у описі подій; конвенційність авторського викладення слабо прийнятна для адресата-читача. Ознаки стильової риси «інтелектуальність», на нашу думку, у даній байці відсутні.

У байці існує дистанційність плану вираження і плану змісту, оскільки у тексті об'єднані дві різнорідні змістові частини: «блукаючий сюжет» (без змін) і його врахування у несподіваній поведінці і ментальності одного із персонажів. При цьому ціль об'єднання досягається (сатиричне зображення), але вона втрачає свою художню впевненість.

Стильова риса «сатиричність» у даній байці є головною і проявляється на змістовному рівні у висміюванні гострих протиріч між розбoєм і його недостатнім інформаційним забезпеченням (наївний Вовк), а також між компетентністю та її крайнім проявом. Осміяння має явний соціальний підтекст і тим самим відповідає серед усіх видів комічного саме сатири.

2. У. Сароян *"Turtle and Lion, Flea and Elephant"* [7, с. 82].

To return small people with pretensions to greatness to their normal size, my Uncle Aram tells the story of the lion wounded by the bullet of a hunter, roaring with pain and on the verge of coming to death. Came the small slow-moving turtle to the lion and said, What is your pain? I have been shot by a hunter, the lion said.

The turtle became angry and said, May the arms of such men be broken who come to injure magnificent creatures of the earth like us. Brother turtle, the lion said, let me tell you the injury of the hunter pains me less than what you have just said. And then the lion died.

On this same theme, he tells also the story of the flea in the elephant's ear as the elephant walked across a bridge. My friend, the flea said, when enormities like us cross a bridge it shakes with our mightiness.

У наведеній байці також ясно виражена стильова риса «епічність», оскільки авторський виклад, включаючи передачу прямої мови персонажів, лінійно розгортає події; при цьому використовуються виключно композиційно-мовленнєві риси «оповідання». Вступ до викладених двох історій і подвійність сюжету не порушує загальну епічну будову викладу.

Стильова риса «експресивність» виражена у даній байці переважно деякими мовними одиницями, які мають емоційне забарвлення (*greatness, magnificent creatures, brother turtle*). Одночасно присутні вирази, які створюють мікрообрази (*small people, on the verge of coming to death, may the arms be broken, it shakes with our mightiness*).

Стильова риса «стислість» проявляється у даній байці в її відносно невеликому обсязі тексту і економно побудованих реченнях. Кожне висловлювання передає лише необхідну і мінімальну суть подій, відсутні будь-які описи і характеристики персонажів. Єдиним достатнім виразом є характеристика руху Черепахи (*came the small slow-moving turtle to the lion*).

Байка містить два мінідіалоги і один монолог. Таким чином, у ній мінімально присутні стильові риси «діалогічність/монологічність». Байка мінімально містить стильову рису «динамічність», відповідно раніше наведеним критеріям. В наявності є два полярні персонажі, однак, їх опозиція не переростає у конфлікт, а виражається у полярно протилежних висловлюваннях і оцінках. Акції/реакції стрімко змінюються і мають чіткі межі. Коротка мораль у вигляді ввідної сентенції не порушує динамізму викладу.

Інтертекстуальність як така у даній байці відсутня, однак в наявності є її імітація (переказ автором повчальних історій, про які він нібито дізнався від іншої особи, у даному випадку від "Uncle Aram").

Стильова риса «абстрактність» у байці, на нашу думку, відсутня, замість неї у наявності є виражена стильова риса «дидактичність», оскільки вище згадані історії підібрані як ілюстрації і повчання, які засуджують манію величі.

Ознаки стильової риси «інтелектуальність», що були змальовані вище, на нашу думку, у даній байці відсутні. Ми також вважаємо, що у байці відсутня і дистанція плану вираження і плану змісту; цей недолік характерний для багатьох надмірно дидактичних текстів.

Стильова риса «сатиричність» є у байці цільовою і проявляється на змістовному рівні у висміюванні протиріччя між істинним масштабом негативного персонажу і його самооцінкою. Осміяння має соціальний підтекст і цим відповідає серед усіх видів комічного сатири. Однак, ефект сатиричності відносно занижений відвертою дидактичністю та ілюстративністю тексту.

Проведений аналіз дозволяє дати загальну характеристику стилю англійської байки, яка базується на урахуванні характерних стильових рис цього типу тексту. Описані вище стильові риси (обов'язкові і факультативні) утворюють ієрархію, у якій риси кожного рівня забезпечують наявність стильових рис на вищих рівнях.

Стильова риса «сатиричність» є цільовою для типу тексту, що аналізується, і присутня в усіх байках, і забезпечується рештою стильових рис. Епічність викладу (менше – драматичність) є основним способом створення змісту англійської байки; при цьому стильова риса «дистанція між планом змісту і планом вираження» (якщо вона є) підпорядкована «епічності». Стильова риса «експресивність» присутня у англійській байці факультативно і в цьому випадку є засобом вираження / посилення сатиричності.

Приклади байок, які ми проаналізували, в основному, стислі, що пов'язане з економністю і раціональністю англійського менталітету у плані його вираження. Діалогічність байки, як правило, утворює динамічний сюжет; таким чином, стильова риса «діалогічність» підпорядкована «динамічності». Монологічність, як у плані більш розгорнутого авторського мовлення, так і в плані докладного чужого мовлення (мовлення байкових фігур) сприяє статичності зображення у тексті байки, а тому «монологічність» відповідно підпорядкована «статичності».

Стильові риси «інтертекстуальність», «інтелектуальність», «абстрактність» є факультатив-

ними атрибутами англомовної байки і de facto підпорядковані стильовій рисі «епічність / драматичність», оскільки кожен вид цього викладу у змістовному плані з них і складається.

Виходячи із проаналізованого вище, можна представити схему ієрархії стильових рис англомовної байки наступним чином.

Рис. 1. Ієрархія стильових рис англомовної байки

У цілому, стиль англомовної байки у більшості її представлень можна характеризувати як епічно-оповідальний, що тяжіє до стислості, помірно-експресивний із ледве чутною сатирою. Низці байок характерні загальні для англомовного художнього дискурсу властивості інтелектуальності, відносної абстрактності, автономії плану змісту і плану вираження, інтертекстуальності. Стильова риса «дидактичність», якщо вона присутня у байці, дещо понижує сатиричний ефект.

Перспективою дослідження вважаємо подальше застосування концепції стильових рис для лінгвостилістичної інтерпретації англомовної байки і уточнення набору та ієрархії стильових рис даного типу тексту і дискурсу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Анненкова Н.М. Лингвостиллистические характеристики прозаической басни: (На материале басен Г.Э. Лессинга и немецких писателей XX в.): дис... канд. филол. наук: 10.02.04 / Н. М. Анненкова. – М., 1977. – 189 с.
2. Піхтовникова Л. С. Композиционно-стилистические особенности стихотворной басни (на материале немецких стихотворных басен 18 в.): дис... канд. филол. наук: 10.02.04 / Л. С. Піхтовникова. – К., 1992. – 338 с.
3. Піхтовникова Л. С. Синергія стилю байки: німецька віршована байка 13 - 20 ст.: Монографія / Л. С. Піхтовникова. – Х.: Бізнес Інформ, 1999. – 220 с.
4. Піхтовникова Л. С. Еволюція німецької віршованої байки (13-20 ст.): жанрово-стилістичні аспекти: дис... доктора філол. наук: 10.02.04; 10.01.05 / Л. С. Піхтовникова. – К., 2000. – 427 с.
5. Ризель Э. Г. Полярные стилевые черты и их языковое воплощение / Э. Г. Ризель // Иностранные языки в школе. – 1961. – № 3. – С. 96 – 103.
6. Pichtownikowa L. Synergie des Fabelstils: Die deutsche Versfabel vom 13. - 21. Jahrhundert / L. Pichtownikowa. – Aachen: Shaker Verlag, 2008. – Uhr. B.G. – B.5. – 322 s.
7. Saroyan W. English and American Fables / W. Saroyan. – KG München: Deutscher Taschenbuch Verlag GmbH & Co., 1986. – 127 s.
8. Thurber J. Fables for Our Time and Famous Poems / J. Thurber. – NY: Harper & Row Publishers, 2008. – 128 p.

Гостюк Т. М.
(Чернівці)

ДІСЛІВНІ ФОРМИ МИНУЛОГО ЧАСУ В НІМЕЦЬКІЙ І АВСТРІЙСЬКІЙ ПУБЛІЦИСТИЦІ

У статті розглядаються особливості функціонування дієслівних форм минуло-го часу в німецькій мові і австрійському варіанті німецької мови.

В статье рассматриваются особенности функционирования глагольных форм прошедшего времени в немецком языке и австрийском варианте немецкого языка.